Nr 15.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen, m. m.; given Stockholms slott den 29 december 1933.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen; och

2) lag om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning.

GUSTAF.

K. Schlyter.

Förslag
till
Lag
om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen.

Med ändring av 21 kap. strafflagen förordnas, att överskriften skall lyda som nedan sägs och kapitlet från och med dess 9 § hava följande lydelse:

21 KAP.

Om rån och utpressning.

9 §.

Har någon för delaktighet i brott, som ovan i detta kapitel nämnt är, gjort sig skyldig till straff efter 3 kap. 4 §; då må det straff ej lägre sättas, än till straffarbete i två månader. Om sådan delaktighet i rån, som i 20 kap. 12 § om stöld sägs, vare lag, som där stadgat finnes.

10 §.

Avtvingar man någon, sig eller annan till orättmätig vinning, gods eller penningar eller handling, varom i 5 § förmäles, genom annat hot om brottslig gärning än i 1 § är sagt, eller medelst hot att åtala eller angiva någon för brott eller att om någon lämna meddelande, som är menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst, straffes, där ej gärningen skall såsom stöld anses, för utpressning, med fängelse eller straffarbete i högst fyra år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må tiden för straffarbetet till sex år höjas; äro de synnerligen mildrande, må till böter dömas.

Har någon gjort försök till utpressning utan att brottet till fullbordan kommit, straffes högst med straffarbete i två år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till straffarbete i högst fyra år dömas.

11 §.

Den, som för brott, varom i detta kapitel förmäles, gjort sig förfallen till straffarbete i minst sex månader, skall ock dömas till påföljd enligt 2 kap. 19 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

Förslag
till
Lag
om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning.

Härigenom förordnas som följer:

I mål om ansvar för gärning som avses i 21 kap. 10 § strafflagen må rätten, därest målsäganden det begär eller rätten eljest finner det lämpligt, förordna, att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 december 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anför:

»Bland spörsmål på strafflagstiftningens område, vilkas lösning icke lämpligen bör anstå i avvaktan på en allmän strafflagsreform, har jag tidigare — den 16 december 1932 — haft tillfälle anmäla frågan om införande av *lagbestämmelser med straff för utpressning.* Till denna ber jag nu få återkomma.

De fall av utpressning, som mest uppmärksammats och oftast förekomma, äro sådana då en person avtvingar en annan penningbelopp under hot att eljest angiva honom eller någon honom närstående för ett begånget brott eller att uppenbara en för honom ofördelaktig hemlighet, ofta hänförande sig till det sexuella området. Ej sällan får den som blivit utsatt för utpressning erlägga avsevärda belopp för att köpa utpressarens tystnad, och sådana fall äro kända, då utpressningen lett till ekonomisk ruin för den som utsatts därför eller rent av till självmord. Det är med hänsyn till det, särskilt i storstäderna, säkerligen betydande antalet fall av dylik utpressning av vikt att från statsmakternas sida vidtagas åtgärder som kunna vara ägnade att motverka ifrågavarande företeelse. Sålunda måste frågan om införande av ett effektivt straff för utpressning tagas under övervägande. Det har i detta avseende ofta framhållits att den svenska strafflagen skiljer sig från flertalet strafflagar i främmande länder därutinnan att den icke medgiver straffrättsligt ingripande i en stor del av de fall där ett sådant ter sig särskilt påkallat. Under det att i utländska strafflagar med få undantag utpressning upptages såsom ett av de grövre förmögenhetsbrotten, känner den svenska lagen över huvud icke till utpressning såsom en särskild brottskategori. Frånvaron av straffbestämmelser för ifrågavarande förbrytelse framstår som en allvarlig brist såväl ur nyssnämnda

preventiva synpunkt som ock med hänsyn till det stötande däri att straffåtgärder mången gång icke kunna vidtagas mot personer, vilkas handlingssätt otvivelaktigt giver uttryck åt en synnerlig råhet och hänsynslöshet.

Utpressningsbegreppet.

Såsom utpressning i ordets mest vidsträckta betydelse torde kunna betecknas ett förfarande, varigenom någon i avsikt att bereda sig eller annan en orättmätig förmögenhetsförmån tvingar annan till ett för honom eller annan ekonomiskt oförmånligt handlingssätt (handling eller underlåtenhet varigenom förmögenhetsskada framkallas). Utpressningen såsom juridiskt begrepp har emellertid icke i något land erhållit en så vidsträckt innebörd som den nu nämnda. Härvidlag är i första hand att märka att vissa av de handlingar som omfattas av den förut uppställda definitionen hänföras till rån. Särskilt gäller detta sådana i vilka tvånget är av speciell svårhetsgrad (våld å person eller hot som innebär trängande fara); gränsen mellan rån och utpressning kan dock även vara uppdragen på annat sätt. Även bortsett från rånsfallen pläga emellertid strafflagarna från utpressning avskilja vissa fall, vilka bliva straffria såvida de ej kunna straffas såsom brott av helt annat slag. Dessa inskränkningar — olika i de särskilda lagarna — kunna hänföra sig såväl till arten av det använda tvånget som till beskaffenheten av den framtvungna handlingen.

De ekonomiska verkningarna av tvånget kunna tydligen uppstå genom vilken som helst framtvungen handling eller underlåtenhet som medför skada å förmögenhet. En person kan tvingas utlämna eller samtycka till att en annan fråntager honom penningar eller en sak av förmögenhetsvärde som han har i sin besittning. Vidare kan en skriftlig handling, innehållande förklaring av förmögenhetsrättslig art, avtvingas honom, t. ex. skuldebrev, kvitto, kontrakt. Över huvud taget kan det framtvungna bestå i företagande eller underlåtande av rättshandlingar (även muntliga sådana t. ex. medgivande inför rätta av ett obefogat anspråk) eller därmed likställda handlingar av rättslig kvalitet såsom t. ex. reklamation, framställande av krav, då detta erfordras för avbrott i löpande preskriptionstid, erbjudande av prestation vid köp för undvikande av morapåföljd m. m. Slutligen kan förmögenhetsförlusten uppstå därigenom att en person förmås till skadegörelse å sak eller till att företaga en handling av rent faktisk natur, exempelvis att yppa en affärshemlighet. Fall av sistnämnda slag torde dock höra till dem, beträffande vilka det ur principiell synpunkt kan ifrågasättas huruvida de böra innefattas i ett straffrättsligt utpressningsbegrepp. — Under alla förhållanden måste fordras att förmögenhetsresultatet är orättmätigt. Utpressning föreligger således icke, om någon tilltvingar sig betalning för förfallen skuld, skuldebrev till bevis om en verkligen existe-

rande skuld eller kvitto för betalning som erlagts. I dylika fall föreligger över huvud icke något förmögenhetsbrott.

Det tvångsmedel varigenom den förmögenhetsskadande handlingen framkallas kan principiellt sett vara av vilket slag som helst. Våld och grövre former av hot pläga dock såsom förut antytts medföra att brottet behandlas som rån. Vid utpressning kan tvånget således bestå i annat hot om brottslig gärning än i rånsfallen. Såsom vanliga exempel på brott varmed utpressaren hotar kunna nämnas misshandel och falskt åtal. Vidare kan tvånget bestå i hot med en gärning som visserligen icke är straffbar men dock är civilt rättsstridig, t. ex. att icke betala skuld eller hyra på förfallodagen. Och slutligen kan såsom tvångsmedel användas hot att företaga en handling som i sig själv är rättsenlig. Av sådan natur är bland annat hot om åtal eller angivelse för ett verkligen begånget brott samt hot att uppenbara något för en person ofördelaktigt eller förklenligt förhållande, såvida nämligen icke ett sådant uppenbarande är att anse som straffbar ärekränkning, i vilket fall hotet ju avser brottslig gärning.

I Sverige förekommande fall av utpressning.

Det möter åtskilliga svårigheter att erhålla en närmare kännedom om de olika former av utpressning som förekomma här i landet och om frekvensen av utpressningsfallen. Orsaken härtill är i främsta rummet den att personer som utsättas för utpressningsförsök i stor utsträckning antingen finna sig i att betala och på så sätt köpa utpressarens tystnad eller också vägra att inlåta sig i någon förhandling med utpressaren. I det senare fallet, då utpressaren således inser att han icke kan nå sitt syfte, torde han väl mera sällan sätta hotet i verkställighet, enär han i regel endast drives av sin vinningslystnad. Den som utsatts för utpressningsförsök önskar å sin sida ej heller bringa saken till polisens kännedom, då han därigenom ofta skulle nödgas röja för honom själv graverande omständigheter. Vad som ytterligare bidrager till att polisanmälan underlåtes är att polisens möjligheter att ingripa mot utpressaren genom åtal, såsom i det följande skall visas, äro synnerligen begränsade. Man torde därför kunna utgå från att de fall av utpressning som bliva för myndigheterna kända endast utgöra ett fåtal av de fall som förekomma.

Av olika anledningar inträffar emellertid att fall av utpressning bliva kända. Har såsom medel för utpressning använts hot att angiva eller eljest yppa brottslig handling som begåtts av den hotade händer det ofta att, då brottet blir på annat sätt uppdagat, denne omtalar den utpressning han varit utsatt för. Då en person begått förskingring, har det vid några tillfällen förekommit att han som förklaring till detta brott

uppgivit att han varit utsatt för utpressning. Likaså har vid boutredningar framkommit att den döde varit föremål för utpressning. Vid utredning av orsakerna till ett självmord har även hänt att det utrönts att den döde varit i händerna på utpressare. Emellertid inträffar det också stundom att den som blivit utsatt för utpressning eller försök därtill själv hänvänder sig till polisen med begäran om ingripande mot utpressaren.

I det övervägande antalet fall av utpressning som komma till polisens kännedom har fråga varit om utpressning mot homosexuella; utpressaren har tilltvingat sig ekonomiska förmåner under hot att angiva någon till åtal för homosexuella handlingar eller att för hans anhöriga, hans förmän eller andra yppa att han gjort sig skyldig till sådana handlingar. Ofta framställes hotet i förstucken form, skriftligen eller muntligen, och utpressaren angiver icke vilken åtgärd han ämnar företaga därest hans anspråk icke uppfylles. I många fall vinner utpressaren sitt syfte endast genom att ständigt uppsöka sitt offer i bostaden eller på arbetsplatsen och därvid skildra sitt nödläge eller genom att regelbundet följa efter offret på gatorna. Ibland framställes hotet av någon annan än den som den homosexuelle haft förbindelse med. Utpressaren uppger då, ofta i samförstånd med den som den homosexuelle stått i förhållande till, att det kommit till hans kännedom att den hotade gjort sig skyldig till homosexuella handlingar och begär ersättning för sin tystnad. Det har inträffat att en homosexuell person samtidigt varit utsatt för utpressning icke blott av den med vilken han haft förbindelse utan även av andra som på något sätt fått kännedom därom. Fall ha förekommit då utpressning mot en homosexuell pågått under en lång följd av år och då denne, efter att ha utsatts för svåra psykiska lidanden och berövats en förmögenhet, själv tagit sitt liv.

En med den förra nära besläktad grupp av utpressningsfall utmärkes av att utpressaren tilltvingar sig penningar under hot att bekantgöra sexuella handlingar, brottsliga eller icke brottsliga, av annat slag än de nyss berörda. Det har sålunda förekommit att prostituerade kvinnor eller deras sutenörer utpressat penningar av män, som under bestående äktenskap eller dessförinnan haft förbindelse med de prostituerade, under hot att underrätta deras anhöriga om förhållandet. Andra fall då utpressaren begagnat sig av sin kännedom om någons utomäktenskapliga förbindelse ha likaledes förekommit. Till denna grupp höra ock de i utländsk rättspraxis förekommande fall då ett oskäligt skadestånd utpressats för könsförbindelse som åvägabragts genom missbruk av överordnad ställning samt för våldtäkt, otukt med minderårig och förförelse.

I en tredje grupp av fall, som kommit till polismyndigheternas kännedom, har utpressningen ägt rum under hot att yppa något brott av annan natur än förut nämnts, vilket den tvungne begått eller utpressaren påstår att han begått. Utpressning har sålunda i ett antal kända fall

skett medelst hot om angivelse till åtal för påstått överförande av könssjukdom. Bland smugglare liksom över huvud mellan medbrottslingar, oberoende av beskaffenheten av deras brott, torde utpressning ej vara ovanlig. Det är dock naturligt att fall tillhörande denna grupp endast undantagsvis bliva kända genom anmälan av den som utsatts för utpressningen, och det förefaller därför sannolikt att sådana fall förekomma i betydligt större utsträckning än vad det ringa antalet upptäckta fall kan synas giva vid handen. Från utländsk rättspraxis är känt att personer som gjort sig skyldiga till fosterfördrivning ej sällan utsättas för utpressning.

De fall av utpressning vilka bli föremål för behandling av polismyndigheterna lära i stort sett vara att hänföra till någon av de föregående tre grupperna. Emellertid torde en fjärde grupp kunna uppställas som, ehuru delvis sammanfallande med de föregående, företer vissa särdrag. Fall tillhörande denna grupp, vilka säkerligen äro eller åtminstone varit tämligen ofta förekommande, utmärkas därav att utpressaren hotar att publicera eller ombesörja publicering i tryck av uppgifter om en person, vilkas offentliggörande skulle vara menligt för hans goda namn och sociala anseende eller för hans yrkesverksamhet. Uppenbarligen kunna dessa uppgifter avse brottslig gärning eller annan handling av den art, som hänförts till den i det föregående omnämnda andra gruppen. De kunna emellertid även avse andra handlingar som personen i fråga eller någon honom närstående begått eller ock något faktiskt förhållande som berör honom eller en närstående person. Såsom exempel må nämnas uppgifter därom att en person uppfört sig olämpligt i sin tjänsteutövning, gjort sig skyldig till alkoholmissbruk, fört ett utsvävande nöjesliv, handlat mindre korrekt i en affärsangelägenhet eller befinner sig i en kritisk ekonomisk situation. Dylika utpressningsfall bruka icke föranleda någon anmälan till polisen. I allmänhet uppgår väl priset för utpressarens tystnad icke till större belopp än att den hotade föredrager att betala.

Möjligheten att bestraffa utpressning enligt gällande svensk rätt.

Sambandet mellan rån och utpressning har i det föregående antytts. För rån straffas enligt 21 kap. 1 § strafflagen den som medelst våld å person eller användande av hot som innebär trängande fara av annan tager gods eller penningar. Enligt 5 § i samma kapitel straffas jämväl den för rån som överfaller annan med våld eller sådant hot som i 1 § sägs samt därigenom avtvingar honom skuldebrev, kvittobrev eller annan dylik handling, varigenom hans eller annans egendomsrätt kränkes. Straffet utgör enligt båda lagrummen straffarbete från och med två till och med åtta år; äro omständigheterna synnerligen mild-

rande kan straffarbetet nedsättas till ett år. Från övriga rånsbestämmelser i 21 kap. kan i detta sammanhang bortses.

Föreligger ej rån, kunna handlingar som innebära framtvingande av förmögenhetsfördelar bestraffas allenast om de äro att hänföra till de i strafflagen angivna tillgrepps- eller frihetsbrotten. De bestämmelser som därvid kunna komma att tillämpas äro i 20 kap. (stöldkapitlet) 4 § 6 mom. om viss kvalificerad stöld samt i 15 kap. (om brott mot annans frihet) dels 22 § första stycket om rättsstridigt tvång och dels 23 § om hot om brottslig gärning.

Enligt det nämnda lagrummet i 20 kap. straffas för kvalificerad stöld bland annat den som för brottets förövande använt ringare skräckmedel eller hot än att gärningen till rån hänföras kan. Straffet utgöres av straffarbete i högst fyra år; dock må där det tillgripnas värde ej överstiger 30 kronor samt omständigheterna äro synnerligen mildrande till fängelse i högst sex månader dömas. För stadgandets tillämpning fordras i första hand att det som man tilltvingat sig utgjort 'gods eller penningar', således saker som kunna vara föremål för tjuvnad. Tvångsmedlet torde kunna angivas sålunda att det skall bestå i hot, som går ut på omedelbart användande av våld av lindrigare slag än vid rån. Med hänsyn till denna begränsning av hotet kan stadgandet icke tillämpas på de typiska utpressningsfallen, där hotet avser åtal eller angivelse för brott eller uppenbarande av hemlighet, utan endast på mera sällsynta utpressningsfall.

Bestämmelsen i 15 kap. 22 § första stycket stadgar straff för den som tvingar någon, utan laga rätt eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot att något göra, tåla eller underlåta. Straffet utgöres av böter, fängelse eller straffarbete i högst två år. För att brott enligt detta lagrum — rättsstridigt tvång — skall föreligga fordras icke att den framtvungna handlingen etc. medför skada å förmögenhet, den kan vara av vilket slag som helst. Tvångsmedlet anses däremot vara på det sätt begränsat att detsamma skall omfatta, förutom hot om brottsliga handlingar, allenast hot om handlingar som äro civilt rättsstridiga (underlåten hyresbetalning etc.) eller — enligt en annan mening — blott sådana civilt rättsstridiga handlingar som jämväl äro lagstridiga (t. ex. lagstridig uteslutning ur sjukkassa). Hot om handlingar som i sig själva äro rättsenliga anses numera däremot alltid falla utanför ifrågavarande stadgande. På grund av denna begränsning av tvångsmedlet kan lagrummet icke komma till användning vid de typiska utpressningsfallen. Därtill kommer att straffskalan är avpassad för mindre allvarliga frihetsbrott, icke för förmögenhetsbrott av det slag som utpressning.

Vad slutligen angår 23 § i 15 kap. stadgas där straff för den som hotar annan, muntligen eller skriftligen, med misshandel eller brottslig gärning på sådant sätt eller under sådana omständigheter att anledning är

att befara att hotet skall verkställas. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Även detta stadgande kan endast i mycket begränsad omfattning komma att tillämpas på utpressningsfallen med hänsyn till att tvånget är begränsat till hot om brottslig gärning. Om straffskalan gäller detsamma som förut anmärkts beträffande 22 §.

Det må vidare framhållas att brott som avses i 15 kap. 22 § första stycket få åtalas endast efter angivelse av målsäganden samt att brottet i 23 § icke får åtalas av annan än målsäganden själv. Härigenom förringas ytterligare dessa lagrums betydelse för beivrandet av utpressningsförfaranden, då nämligen, på grund av omständigheter vilka i det föregående ha berörts, den som blivit utsatt för utpressning i de flesta fall är ytterligt obenägen att angiva eller åtala utpressaren.

Den enda utväg som praktiskt taget står polismyndigheten till buds, då fall av utpressning kommer till dess kännedom, är att — om förutsättningarna därför föreligga — behandla utpressaren enligt lösdrivarlagen, d. v. s. tilldela honom varning eller, om han tidigare varnats, ådöma honom tvångsarbete. Lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling är tillämplig dels på den som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle, där ej omständigheterna ådagalägga att han söker arbete, dels ock på den som eljest, utan att äga medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika för ett sådant levnadssätt att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. Utpressarna återfinnas ej sällan inom någon av dessa kategorier, och där fråga är om en utpressare på vilken lösdrivarlagen är tillämplig kan, i brist på andra medel, ett ingripande enligt denna lag mången gång vara effektivt.

Utländska strafflagar.

En kortfattad översikt av strafflagsbestämmelserna om utpressning i några främmande länder torde i detta sammanhang vara av intresse.[1]

Danmark. Den danska strafflagen av år 1930 uppställer ett utpressningsbrott, för vars fullbordan icke förutsättes något resultat av det använda tvånget. Fullbordat brott anses nämligen föreligga redan då hot framställts i utpressningssyfte. Tvånget skall bestå i hot att företaga viss handling, och med avseende på bland annat arten av denna handling skiljes mellan två alternativ.

Det ena av dessa omfattar hot om i och för sig rättsstridiga handlingar. Sålunda straffas för utpressning den som för att därigenom skaffa sig eller annan en oberättigad vinning hotar någon med våld, betydande skada å egendom eller frihetsberövande eller med att framställa en osann

[1] En systematiskt uppställd redogörelse för utpressningsbrottet i utländska strafflagar har lämnats av *Thyrén:* Förberedande utkast till strafflag. Speciella delen III (1920) s. 60 ff.

beskyllning för ett straffbart eller ärerörigt förhållande eller med att uppenbara ett förhållande som tillhör privatlivet. Om hotet går ut på omedelbart användande av våld, hänföres dock brottet under bestämmelserna om rån, vilket även är fallet då våld blivit begånget. Vad angår brottsbestämningen hot om 'betydande skada å egendom' må framhållas att härunder endast faller sådan skada som sker genom skadegörelse å sak; hot om arbetsnedläggelse, blockad eller dylikt hänföres således ej till utpressning.

Det andra utpressningsalternativet avser hot om i och för sig rättsenliga handlingar. Enligt detta straffas den som hotar någon med att anmäla eller uppenbara ett straffbart förhållande eller med att framställa sanna ärerörliga beskyllningar — vilket i dansk rätt ej är rättsstridigt — för att därigenom skaffa sig eller annan vinning, som icke kan anses tillbörlig med hänsyn till ('tilbørlig begrundet ved') det förhållande som givit anledning till hotets framställande.

Gemensamt för båda de sålunda åtskilda arterna av utpressning är att hotet skall gå ut på att framkalla en handling eller underlåtenhet av förmögenhetsskadande natur, vilken dessutom får antagas skola ha karaktären av en förmögenhetsdisposition. Utpressning torde icke föreligga, om med hotet avses t. ex. att förmå någon att förstöra sin egen sak eller att yppa en affärshemlighet.

Beträffande syftet vid brottet märkes däremot en viss olikhet mellan de båda alternativen. I det förra skall avsikten vara att förskaffa sig eller annan oberättigad vinning, d. v. s. en sådan vinning vartill vederbörande icke har någon rättsgrund. Hot om misshandel för att framtvinga betalning för en förfallen fordran kan således icke bestraffas såsom utpressning, detta i motsats till vad som gällde enligt den äldre danska strafflagen av år 1866. Vid det senare alternativet åter, där ju hotet i och för sig icke innebär något rättsstridigt, fordras hos gärningsmannen ett syfte att vinna något som icke är tillbörligt med hänsyn till det förhållande som givit anledning till hotet. Vinningen skall med andra ord icke blott vara oberättigad, den skall dessutom med hänsyn till omständigheterna i det föreliggande fallet framstå såsom otillbörlig. Är så ej förhållandet, betraktas gärningen icke såsom utpressning. Vid avgörande av frågan när en vinning icke är i nu angiven mening tillbörlig bör enligt motiven hänsyn tagas icke blott till om det föreligger något naturligt samband mellan det förhållande som hotet angår och den avsedda vinningen, utan ock till om det föreligger en rimlig kvantitativ relation mellan dessa båda moment.

Straffet är gemensamt för båda grupperna av utpressningsbrott och utgör frihetsstraff (fængsel) i högst två eller vid upprepad förbrytelse högst tre år. Vid förmildrande omständigheter kan straffet nedsättas till det lindrigare frihetsstraffet (hæfte) eller till böter eller ock helt bortfalla; vid försvårande omständigheter kan frihetsstraffet höjas till sex år.

Norge. Norges strafflag av år 1902 uppdelar utpressningsbrottet i två grader med olika straff efter beskaffenheten av det tvång som kommit till användning. Brottet är fullbordat först då något framtvungits; försök straffas enligt lagens allmänna försöksbestämmelse.

Den svårare arten föreligger om någon i avsikt att därigenom skaffa sig eller annan en oberättigad vinning genom rättsstridigt handlingssätt eller genom hot därom tvingar någon att företaga en handling, varigenom förmögenhetsförlust uppstår för denne eller för den på vars vägnar han handlar. Det rättsstridiga tvång som här förutsättes får dock icke ha karaktären av rånstvång, vilket enligt norska lagen är för handen om man övar våld mot en person eller sätter honom ur stånd att försvara sig eller använder hot som framkallar fruktan för någons liv eller hälsa. Straffet är för den svårare graden av utpressning frihetsstraff i högst fem år.

Till den lindrigare graden, där straffet är böter eller frihetsstraff i högst tre år, hänföras fall då någon rättsstridigt tvingar annan att företaga en handling av nyss angivet slag genom att hota med åtal eller anmälan för något straffbart eller med att framställa en ärekränkande beskyllning. För att brottet skall hänföras till denna lindrigare grad måste det man hotar med vara en i sig själv tillåten handling. Om man genom sådant hot söker tvinga till sig något som man ej är berättigad till, är det emellertid icke säkert att 'rättsstridigt tvingande' föreligger. Huruvida så är fallet överlämnas till domaren att pröva. Vid denna prövning lära ungefärligen samma synpunkter böra anläggas som vid avgörandet huruvida enligt dansk rätt en vinning kan anses otillbörlig med hänsyn till det förhållande som givit anledning till hotets framställande.

Såsom resultat av tvånget kräves för utpressningsbrottets fullbordan, att den tvungne förmåtts företaga en förmögenhetsskadande handling eller underlåtenhet. Någon begränsning härvidlag stadgas således icke, men det synes framgå av motiven att skadegörelse ej åsyftas. Andra handlingar som ej ha karaktär av rättshandlingar torde emellertid i regel falla utanför rekvisitet, enär de ej uppfylla lagens krav att den oberättigade vinningen omedelbart skall uppstå genom den framtvungna handlingen.

Straffet kan höjas intill det dubbla om den som dömes för utpressning tidigare undergått frihetsstraff för sådant brott eller för vissa andra förmögenhetsbrott. Åtal för utpressning av den lindrigare graden får icke ske annat än på målsägandens begäran, med mindre det kräves av allmänna hänsyn.

Finland. Den finska strafflagen av år 1889 delar, liksom den norska, utpressningen med avseende på tvångsmomentet i två grader. Fullbordat brott föreligger först i och med att förmögenhetsresultat uppnåtts; försök straffas enligt allmänna bestämmelser därom.

Den svårare graden av tvång är emellertid i motsats till vad som gäller i norsk rätt bestämd på samma sätt som tvånget vid rån; det skall innefatta våld å person eller hot som innebär trängande fara för liv eller hälsa. Föreligger denna svårare art av tvång, hänföres brottet till rån därest förmögenhetsresultatet utgöres av en sak som gärningsmannen själv fråntager besittaren, men till utpressning om resultatet utgör antingen en annan förmögenhetsfördel än sak eller en sak som gärningsmannen tvingar besittaren att själv utlämna. Straffet för utpressning av denna grad är detsamma som för rån, nämligen tukthus i högst sex år. Till den lindrigare graden hänföres allt annat hot än sådant som innebär trängande fara för liv eller hälsa, således även hot om en i och för sig rättsenlig handling. Straffet är tukthus i högst fyra år eller fängelse i minst två månader.

Vad utpressaren genom hotet framtvingar skall i båda fallen vara en oberättigad förmögenhetsfördel: 'gods eller penningar, eftergift av gäld, förskrivning, borgesförbindelse eller annan fördel i egendom, vartill man ej har laga rätt'. Härigenom torde det framtvungna resultatet vara begränsat till saker och rättshandlingar.

Gärningsmannens syfte skall enligt finska lagen gå ut på att bereda sig eller annan nytta, vilket med hänsyn till brottets egenskap av förmögenhetsbrott måste anses liktydigt med fördel i förmögenhet.

Höjning av straffsatserna inträder vid återfall, därvid utom rån och utpressning även tjuvnad kommer i betraktande.

Tyskland. Enligt den ännu gällande tyska strafflagen av år 1871 straffas för utpressning den som i avsikt att skaffa sig eller annan en rättsstridig förmögenhetsfördel tvingar annan genom våld eller hot till att något göra, tåla eller underlåta. Försök är straffbart.

Med avseende på tvångets beskaffenhet särskiljas tre grader. Består detta i våld å person eller hot om något som innebär överhängande fara för liv eller hälsa, straffas gärningsmannen såsom rånare. Rån föreligger om objektet är lös sak som fråntages besittaren. För utpressning genom hot om mord, eldsåsättande eller framkallande av översvämning är — såframt hotet icke skall omedelbart verkställas — ett lägre straffmaximum fastställt. Är ej tvånget av den beskaffenhet som sålunda angivits, föreligger den tredje och lindrigaste graden av utpressning. Anmärkningsvärt är att hotet vid den sistnämnda graden icke är på något sätt begränsat. Emellertid har såväl praxis som teori sökt undvika att tolka bestämmelsen efter orden. Sålunda har man varit benägen att i vissa av de fall där hotet avsett en i sig själv rättsenlig handling anse att hot i lagens mening ej föreligger.

Enligt det av tyska riksdagens strafflagsutskott år 1930 framlagda strafflagsförslaget, vilket beträffande utpressningsbrottet i sak överensstämmer med de tidigare regeringsförslagen, straffas den för utpressning som, i avsikt att orättmätigt rikta sig eller annan, tvingar någon

med våld eller farligt hot till att göra, tåla eller underlåta något som är ofördelaktigt för den tvungnes eller annans förmögenhet. 'Farligt hot' definieras i förslagets allmänna del såsom hot om våld, om brottslig handling, om angivelse för brott eller om uppenbarande av ett faktum som är ägnat att skada någons rykte. I jämförelse med den gällande strafflagens ordalag innebär förslaget således härutinnan en begränsning. — Den framtvungna handlingen skall vara förmögenhetsskadande. Så är fallet icke blott då handlingen leder till minskning i någons tillgångar eller ökning av skulderna, utan även exempelvis då någon tvingats att avstå från sin arvsrätt. För att brottet skall vara fullbordat fordras att skadan inträtt; det avsedda riktandet behöver däremot icke ha realiserats. Försök är straffbart enligt allmän bestämmelse.

Frankrike. Bestämmelserna om utpressning i Code pénal ha fått sin nuvarande lydelse genom en lag av år 1863. Brottet är uppdelat i två grader. Under den svårare graden hänföras fall då någon genom våld eller medelst hot av visst svårare slag tvingar annan att underteckna eller utgiva en dispositiv handling. Straffet utgöres av straffarbete. Under den lindrigare graden föres den som genom hot om ärerörigа avslöjanden eller beskyllningar tvingar eller söker tvinga någon att utgiva penningar eller värdepapper eller ock att underteckna en handling av nyss angivet slag. För denna form av utpressning, s. k. chantage, är straffet fängelse i lägst ett och högst fem år, och därjämte skola böter ådömas.

Det svårare utpressningsbrottet är, såsom framgår av det sagda, fullbordat först genom undertecknandet eller utgivandet av handlingar, medan däremot för den lindrigare graden icke fordras något resultat av tvånget. Ett framtvingande av sak genom sådant grovt tvång som i den svårare graden förutsättes är icke utpressning, men kan hänföras till rån, nämligen om våld använts. Vid chantage däremot kan det åsyftade eller framtvungna resultatet utgöras jämväl av saker. För straffbarhet lärer fordras, ehuru lagen icke innehåller något därom, att gärningsmannen handlat i syfte att bereda sig eller annan rättsstridig förmögenhetsfördel.

Italien. Enligt strafflagen av år 1930 straffas för utpressning den som genom våld eller hot tvingar någon till en handling eller underlåtenhet och därigenom till annans skada skaffar sig eller annan en rättsstridig förmögenhetsfördel. Utpressningsbegreppet har följaktligen med avseende å såväl tvångsmedlet som förmögenhetsresultatet fått en ganska vidsträckt innebörd. Är objektet lös sak och har gärningsmannen — med användande av våld eller hot — själv tagit den från besittaren, föreligger icke utpressning utan rån.

Straffet utgör för båda dessa brott fängelse i lägst tre och högst tio år. Därjämte skall bötesstraff ådömas från 5,000 till 20,000 lire. Försök straffas enligt allmän bestämmelse.

England. De i engelsk rätt behandlade fallen av utpressning, vilka regleras genom Larceny Act av år 1916, utgöras huvudsakligen av sådana där hot eller våld användes för att framtvinga utgivandet av lös sak av värde (property or valuable thing). För att fullbordat brott av detta slag skall föreligga fordras icke att resultatet uppnåtts. Utom sakutpressningens område kan straff för utpressning inträda allenast då någon i avsikt att tillskynda annan förmögenhetsskada genom olagligt våld eller genom beskyllning eller hot om beskyllning för svårt brott tvingar någon att utfärda eller företaga vissa närmare angivna åtgärder med dokument av rättslig betydelse. I detta fall föreligger alltså utpressning först då tvånget lett till resultat.

Tidigare förslag om utpressningens kriminalisering.

Frågan om utpressningens kriminalisering har i Sverige icke varit föremål för officiell behandling förrän under senare år i samband med de av professorn J. C. W. Thyrén verkställda förarbetena till en ny strafflag. I det av professor Thyrén år 1920 framlagda utkastet till lagförslag rörande förmögenhetsbrotten, första delen (Förberedande utkast till strafflag, Spec. delen III) upptagas bland annat bestämmelser om straff för utpressning. Utpressningsbrottet är behandlat i nära anslutning till rånet. Gränslinjen mellan de båda brotten är bestämd med hänsyn till beskaffenheten av det tvång som kommit till användning. För rån straffas enligt 5 § i utkastet den som genom våld å person eller hot som innebär omedelbar fara för person antingen avtvingar annan främmande sak för att genom dess tillägnande åt sig eller annan bereda orättmätig vinning eller ock eljest i sådan avsikt förorsakar skada å förmögenhet. Straffet utgör fängelse i minst ett år eller tukthus i högst tolv år. Utpressningsbrottet, som regleras i 8 §, är uppdelat i två grader med hänsyn till arten av det använda tvånget. Utpressning av den svårare graden föreligger, om man genom annat hot om brottslig gärning än det i 5 § nämnda utövar sådant tvång som där omtalas (d. v. s. avtvingande av främmande sak eller framtvingande av annan skada å förmögenhet i förut angiven avsikt). Den lindrigare graden föreligger om utpressningen sker genom hot att, på sätt icke enligt lag är straffbart, åtala eller angiva någon för brott eller om någon lämna meddelande som är förklenligt för hans ära eller medborgerliga anseende eller ägnat att skada hans näring eller fortkomst. Brottet straffas i förra fallet med fängelse i minst sex månader eller med tukthus i högst åtta år. I senare fallet utgör straffet fängelse eller böter, eller om brottet utövas yrkesmässigt, fängelse eller ock tukthus i högst åtta år. Försök skall straffas enligt bestämmelser, vilka förutsättas fastställda i en ny strafflags allmänna del i enlighet med därom utarbetat förslag.

Med avseende på de fall, då det använda tvånget utgöres av hot om gärning som icke i och för sig är brottslig, har som synes lagutkastet begränsat brottsrekvisitet till hot om åtal eller angivelse för brott samt hot om lämnande av vissa meddelanden, de s. k. chantagefallen, beträffande vilka, såsom ock i motiveringen framhålles, det praktiska behovet av kriminalisering huvudsakligen framträtt. 'Kunde än skäl uppsökas', anföres det vidare i motiven, 'för att på ena eller andra sättet vidga straffbarheten utöver den av utkastet föreslagna, så torde det dock vara tillrådligt att, då det här gäller ett hos oss hittills icke kriminaliserat område, hellre medtaga för litet än för mycket.'

Vad åter angår förmögenhetsresultatet, har detsamma i det av professor Thyrén framlagda utkastet givits en synnerligen vid omfattning i fråga om såväl utpressning som rån, i det att varje på förut angivna sätt framtvungen handling eller underlåtenhet som medför skada å förmögenhet uppfyller brottsrekvisiten, sålunda exempelvis även skadegörelse å sak samt företagande av en rent faktisk handling (yppande av affärshemlighet etc.).

Inom justitiedepartementet upprättade lagutkast samt däröver avgivna yttranden.

Inom justitiedepartementet har under innevarande år av tillkallad sakkunnig, hovrättsassessorn Maths Heüman, verkställts utredning rörande frågan om införande av bestämmelser om straff för utpressning samt på grundval av utredningen utarbetats utkast dels till lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen och dels till lag om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning.

Enligt det förstnämnda utkastet har föreslagits att överskriften till 21 kap. strafflagen skall erhålla lydelsen 'Om rån och utpressning' samt att beträffande kapitlets innehåll skola vidtagas — förutom ett par mindre redaktionella jämkningar — sådana ändringar att nuvarande 10 § betecknas 11 § och en ny 10 § införes av följande lydelse:

Avtvingar man annan gods eller penningar eller handling, varom i 5 § förmäles, genom annat hot om brottslig gärning än i 1 § är sagt, eller medelst hot att åtala eller angiva någon för brott eller att om någon lämna meddelande, som är menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst, straffes, där ej gärningen skall såsom stöld anses, för utpressning, med fängelse eller straffarbete i högst fyra år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande; må tiden för straffarbetet till sex år höjas: äro de synnerligen mildrande; må till böter dömas.

Har någon gjort försök till utpressning utan att brottet till fullbordan kommit, dömes högst till straffarbete i två år.

I det senare lagutkastet har upptagits stadgande av innehåll att i mål om ansvar för gärning, som avses i den föreslagna nya 10 §, rätten må,

därest målsäganden det begär eller rätten eljest finner det lämpligt, förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

Över lagutkasten ha, efter remiss, utlåtanden avgivits av överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län ävensom av Sveriges advokatsamfund och Svenska kriminalistföreningen, den sistnämnda genom sin styrelse. Överståthållarämbetet har vid sitt utlåtande fogat infordrat yttrande från polismästaren i Stockholm. Länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat yttranden från poliskamrarna i Malmö och Hälsingborg.

I de avgivna utlåtandena tillstyrkes en lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med de remitterade utkasten.

Om behovet av straffbestämmelser mot utpressning anför *överståthållarämbetet:*

Varje åtgärd, som möjliggör ett effektivt bekämpande av de allt talrikare förekommande utpressningsfallen, måste enligt överståthållarämbetets förmenande hälsas med tillfredsställelse. Bland förmögenhetsbrotten i gällande lag är kanske intet så för rättskänslan stötande och till sin karaktär motbjudande som utpressningen i dess allvarligare — och vanligaste — former. Det är en betänklig brist i nuvarande lagbestämmelser eller rättspraxis att gärningar av denna art i stor utsträckning äro straffria, och det är förvisso synnerligen befogat att åtgärder vidtagas för avhjälpande härav.

Polismästaren i Stockholm uttalar, att lagutkastet synes väl ägnat att läggas till grund för en av behovet i hög grad påkallad lagstiftning om utpressning. Särskilt en stor stads kriminalpolistjänstemän visste av erfarenhet huru utomordentligt nödvändig en sådan lag vore.

Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller att det sedan länge framstått såsom en betänklig brist i lagstiftningen att utpressning och försök därtill icke varit belagda med straff. Framförandet av denna fråga till ett avgörande måste därför anses i hög grad påkallat.

Sveriges advokatsamfund yttrar:

Behovet och önskvärdheten av en lagstiftning som medför straff för utpressning torde ligga i öppen dag. Sverige lär vara ett av de få civiliserade länder, där de farliga och motbjudande gärningar som inrymmas under begreppet utpressning icke äro föremål för särskilda straffbestämmelser utan oftast bliva straffria och eljest kunna bestraffas blott enligt lagrum vilkas straffskalor icke äro avpassade med hänsyn till dessa gärningars samhällsfarliga beskaffenhet. Advokatsamfundet hade därför med tillfredsställelse erfarit att lagstiftning i ämnet blivit förberedd.

Vissa anmärkningar som dock ej röra förslagens principer framställas i yttrandena. För de viktigaste av dessa bör lämpligen en redogörelse i detta sammanhang lämnas. Några detaljspörsmål som i yttrandena blivit berörda torde däremot kunna anstå till den följande framställningen.

I fråga om tvångsmedlets beskaffenhet hemställa *överståthållarämbetet* och *advokatsamfundet* om sådan omarbetning av utkastet att till straffbar utpressning komme att hänföras fall då någon hotar att

lämna meddelande om annan persons personliga förhållanden utan att likväl meddelandet är menligt i något av de avseenden som i lagutkastet angivits.

Överståthållarämbetet anför sålunda: Den använda formuleringen kan komma att medföra straffrihet vid vissa ofta förekommande, i hög grad motbjudande utpressningsfall, exempelvis då en person, som stått i könslig förbindelse med ene kontrahenten i ett förestående äktenskap (eller som före äktenskapet stått i dylik förbindelse med ene maken i ett nu bestående äktenskap), i utpressningssyfte hotar vederbörande att för medkontrahenten omtala förhållandet. Ett dylikt hot torde icke vara hänförligt till någon av de i förslaget upptagna grupperna; vad särskilt gäller den tredje av dessa grupper kan ett förhållande av antydd art — särskilt då fråga är om män, vilket väl i regel är fallet — näppeligen anses menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, åtminstone enligt hittillsvarande tolkning av detta uttrycks innebörd. Att hot av angiven art emellertid bör, där de subjektiva förutsättningarna äro fyllda, drabbas av straff synes överståthållarämbetet uppenbart.

Advokatsamfundet finner det uppenbart att visst hot att yppa privatlivets hemligheter kan förekomma, som icke — eller åtminstone icke med säkerhet — faller under den sålunda föreslagna brottsbeskrivningen men likväl är förtjänt av att bestraffas som utpressning. Från annat område än privatlivets har samfundet anfört som exempel det fall att en person i yngre år varit ansluten till viss politisk riktning som han senare frångått; sedan saken fallit i glömska kunde ett yppande därav vara ett sådant faktum att hot därom kunde användas i utpressningssyfte. Den mest karakteristiska faktorn i ett utpressningsbrott låge enligt samfundets mening icke i det som tvångsmedel använda hotets närmare beskaffenhet utan däri att gärningsmannen faktiskt genom sitt hot utövat eller haft anledning att tro sig kunna utöva ett inflytande på den tvungne och därigenom bereda sig vinning. Medlet för detta inflytande kunde vara av den mångskiftande natur att lagstiftaren vid brottets beskrivning icke nådde sitt syfte genom en mer eller mindre kasuistisk uppräkning utan syntes böra använda ett så allmänt uttryck att under brottet verkligen inbegrepes åtminstone alla fall ur privatlivets skyddade område. Att i brottsbeskrivningen upptaga varje meddelande om någons enskilda liv skulle emellertid måhända föra för långt. Man syntes naturligen böra inskränka sig till att upptaga meddelanden av sådan natur att deras lämnande skulle strida mot vad som bör anses vara god sed.

Advokatsamfundet påpekar vidare såsom till karaktären fullt jämförligt med utpressning det fall att den som angivit någon för brott tilltvingar sig orättmätig förmån mot att han återkallar angivelsen. Samfundet hemställer om komplettering av lagbestämmelserna så att dylika förfaranden kunna beivras såsom utpressning.

Kriminalistföreningen ifrågasätter huruvida icke utpressning riktad mot anhörig till avliden person genom hot att lämna meddelande som är nedsättande för den avlidnes minne borde straffas lika som utpressning jämlikt den föreslagna 10 §.

Den i utkastet föreslagna begränsningen av förmögenhetsresultatet till gods och penningar samt skriftliga handlingar av viss be-

skaffenhet finner *advokatsamfundet* alltför snäv. Samfundet yttrar härutinnan följande:

Enligt utkastet föreligger straffbar utpressning allenast vid avtvingande av gods eller penningar eller sådan skriftlig handling som avses i 21 kap. 5 § strafflagen. Förmögenhetsresultatet kan sålunda icke vara ett förvärv av t. ex. en anställning, ej heller erhållandet av vetskap om affärshemlighet, ej heller den vinning som kan uppkomma genom att den hotade förmås avstå från att vidtaga en rättshandling för tillvaratagande av någon sin rätt, och ej heller oberättigad vinning av annat dylikt slag. Utkastets författare har säkerligen icke förbisett, att den föreslagna lagbestämmelsen i detta avseende ej fyller de krav som principiellt böra ställas på densamma, men han har tydligen funnit övervägande skäl tala för att i en partiell strafflagstiftning hålla sig till den för rånsbrottet nu föreliggande beskrivningen av förmögenhetsskadan. Samfundet är härvid av annan mening och tvivlar på att den föreslagna nya lagstiftningen (även om hänsyn tages till den supplerande bestämmelsen i 15 kap. 22 § strafflagen) kommer att fylla sitt ändamål, om den i utkastet föreslagna begränsningen bibehålles. Alltför vidsträckta möjligheter lämnas då för dem som vilja undgå ansvar för utpressning att i stället för gods eller penningar eller sådan skriftlig handling som ovan nämnts tilltvinga sig förmögenhetsförmåner av annat slag. Samfundet hemställer därför om sådan ändring att lagstadgandet må, i den utsträckning som vid dess närmare utarbetande befinnes lämplig, omfatta även andra förmögenhetsresultat än avtvingandet av gods eller penningar eller skriftlig handling. I den mån detta önskemål tillgodoses måste givetvis tillses att som rån eller utpressning bestraffas åvägabringandet av dessa andra förmögenhetsresultat genom våld eller s. k. rånshot.

Beträffande frågan om förmögenhetsresultatets orättmätighet förekomma följande uttalanden.

Kriminalistföreningen finner det vara erforderligt att i lagtexten uttryckligen angives att avtvingandet av gods eller penningar skall vara sådant varigenom förmögenhetsförlust tillskyndas. På så sätt markeras det rekvisit för handlingens brottslighet som innebär att förmögenhetsresultatet skall vara orättmätigt. Emellertid anför föreningen vidare: Förslaget har tydligen tagit avstånd från att, i enlighet med viss modern strafflagstiftning å området, för de fall då gärningen innefattar hot om en i sig rättsenlig handling i brottsrekvisitet inrycka ett krav på att gärningen skall ha gått ut på att bereda sig eller annan en vinning, som icke kan anses såsom tillbörlig med hänsyn till det förhållande som givit anledning till hotets framställande. En dylik vag formulering av ett brottsbegrepp lärer ej heller kunna anses vara för svensk rättsuppfattning tilltalande. En begränsning av brottsområdet synes dock böra göras så till vida att en målsägande ej bör för hot att åtala eller angiva någon för brott straffas i annat fall än då det genom hotet ernådda resultatet står i uppenbart missförhållande till vad han skäligen kunnat fordra. Eljest är att befara att målsägande i många fall av fruktan för utpressningsstraff kommer att hindras från att taga initiativ till uppgörelse utan rättegång med den som kränkt honom genom brottslig handling. Härvid må särskilt framhållas att en dylik uppgörelse i ekonomiskt hänseende rimligtvis kan innefatta icke blott skadestånd utan även upprättelse och ersättning för kostnader för uppgörelsens träffande och

att det uppenbarligen bör lämnas målsäganden en ganska vid marginal inom vilken det skall stå honom fritt att av den brottslige begära ersättning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län samt *advokatsamfundet* — vilka beträffande sistberörda spörsmål utveckla synpunkter som i stort sett överensstämma med kriminalistföreningens — förorda dock, i motsats till denna, uppställande såsom villkor för straffbarhet då såsom tvångsmedel använts hot om rättsenliga åtgärder att utpressarens avsikt skall ha varit att bereda sig eller annan en vinning som icke kan anses tillbörlig eller som uppenbarligen icke kan anses skälig med hänsyn till det förhållande som givit anledning till hotets framställande. Gentemot den uppfattning som kommit till uttryck i kriminalistföreningens yttrande, att en dylik brottsbeskrivning vore för vag för att kunna verka för svensk rättsuppfattning tilltalande, yttrar advokatsamfundet att denna anmärkning enligt samfundets uppfattning icke bör tillmätas avgörande betydelse. Utpressningsbrottet vore till sin natur sådant och förekomme i så växlande former att man icke kunde på en gång uppnå den däremot riktade lagstiftningens syfte och vinna trygghet mot att detta överskredes, med mindre man åt domstolarna lämnade en tämligen vidsträckt diskretionär prövningsrätt rörande vad som i de enstaka fallen vore att anse som tillbörligt eller straffvärt. — Enligt advokatsamfundet borde i lagstadgandet uttryckligen angivas att straffbarhet skulle föreligga allenast om förmögenhetsresultatet är rättsstridigt. Detta syntes samfundet så mycket nödvändigare som det krav på rättsstridighet vilket borde uppställas för straffbarhet icke torde vara detsamma vid alla de olika slag av hot som kunde ifrågakomma. Samfundet yttrar härom vidare: Till belysning av den antydda skillnaden erinrades om det ej ovanliga fall att en person, som genom ett mot honom begånget brott erhållit fordran på skadestånd men på grund av brottslingens insolvens saknade utsikt att av honom utfå detta, vände sig till en brottslingens släkting och under hot att åtala den brottslige förmådde släktingen att å dennes vägnar betala det skadestånd målsäganden hade att fordra. Ett dylikt förfarande borde givetvis icke föranleda straff för utpressning. Om däremot det tänkta fallet ändrades på sådant sätt, att målsäganden jämte eller i stället för hotet med åtal använde sig av hot med t. ex. ringare misshandel mot den brottslige eller släktingen, syntes utpressningsbrott föreligga.

Rörande straffet ha olika meningar framkommit i de över förslaget avgivna yttrandena.

Överståthållarämbetet anser bötesstraff icke böra ingå i strafflatituden vid försök i andra fall än då omständigheterna äro synnerligen mildrande.

Kriminalistföreningen finner straffmaximum i försöksskalan böra sättas till fyra år vid synnerligen försvårande omständigheter, detta i betraktande av att vid ifrågavarande brottstyp mestadels allenast försök torde bliva föremål för beivran och med hänsyn till den kategori av utpressare som yrkes- eller vanemässigt ägnar sig åt utpressning. Å andra sidan anser kriminalistföreningen icke erforderligt att straffmaximum vid fullbordad utpressning bestämmes högre än fyra år ens vid synnerligen försvårande omständigheter.

Advokatsamfundet yttrar att det med hänsyn till de många växlande former vari utpressning kan förekomma synes samfundet att bötesstraff

bör ingå i straffskalan för det fullbordade brottet ej blott i fall då omständigheterna äro synnerligen mildrande. Särskilt vore en sådan ändring påkallad om lagutkastet ändrades i enlighet med samfundets förslag att såsom straffbar utpressning medtaga fall då någon hotat att i strid mot god sed röja något förhållande som angår annan persons privatliv, men även om så ej skedde, torde enligt samfundets mening på grund av utpressningsbegreppets beskaffenhet många gränsfall komma att föreligga, där domstolen endast med yttersta tvekan finner visst brottsrekvisit vara täckt och där det därför kunde vara önskvärt att låta påföljden stanna vid bötesstraff även om gärningen i övrigt är sådan att omständigheterna ej kunna sägas vara synnerligen mildrande.

Övriga yttranden innehålla icke någon anmärkning mot de i utkastet föreslagna straffbestämmelserna.

Departementschefen.

Vad som inledningsvis anförts torde ådagalägga det starkt framträdande behovet av straffbestämmelser mot utpressning för vårt lands vidkommande ävensom giva vid handen efter vilka huvudsakliga riktlinjer en lagstiftning i ämnet bör uppbyggas.

Vid den närmare utformningen av lagbestämmelserna erbjuda sig naturligen olika möjligheter, framför allt i fråga om räckvidden av kriminaliseringen och om straffsatserna. Därjämte uppställer sig frågan vilken plats i systemet de nya stadgandena böra erhålla. Det bör redan nu framhållas att besvarandet av de berörda spörsmålen ej kan undgå att till en viss grad röna inflytande av det förhållandet att den ifrågasatta lagstiftningen måste få karaktären av en partiell reform på straffrättens område, avseende att i ett bestående rättssystem infoga ett för detsamma hittills okänt brottsinstitut. För undvikande av konflikt med lagbestämmelser på angränsande områden, främst dem som röra tillgreppsbrotten vilka det nu knappast lärer böra komma i fråga att rubba, torde en viss begränsning bliva erforderlig vid utarbetandet av de nya bestämmelserna. Dessa måste i viss mån anpassas efter den gällande rätten. En fullständig och i systematiskt hänseende fullt tillfredsställande reglering av utpressningsbrottet torde sålunda icke kunna genomföras förrän i samband med en mera genomgripande strafflagsreform. Dock synes det vara ställt utom tvivel att även med iakttagande av sålunda nödig begränsning regler kunna uppställas vilka i huvudsak tillgodose det omedelbara praktiska behovet av medel för ingripande mot utpressning i dess svårare och allmännaste former.

Vad angår spörsmålet huruvida de nya stadgandena böra erhålla formen av en fristående lag, såsom skett i fråga om det närbesläktade institutet ocker, eller ock införas i något av strafflagens kapitel, torde böra beaktas att utpressning är att anse som ett brott av den art att straffarbete av relativt betydande tidslängd måste ingå i den normala straffskalan. Vid sådant förhållande torde övervägande skäl tala för att brottet inarbetas i något av strafflagskapitlen. Utpressningsbrottet inrymmer angrepp såväl mot annans frihet som mot annans förmögen-

het. Det är emellertid det senare angreppet som är det dominerande och som föranlett att utpressningsbrottet i främmande rättssystem genomgående behandlats såsom förmögenhetsbrott. I valet mellan de kapitel i strafflagen vilka behandla dylika brott synes rånkapitlet (21 kap.) i första hand böra ifrågakomma. Utpressningsbestämmelserna böra i sådant fall, såsom ock i det omförmälda utkastet föreslagits, erhålla sin plats närmast efter 9 § i nämnda kapitel och sammanfattas i en paragraf med nummer 10. Nuvarande 10 § blir därmed nedflyttad till en 11 §. Kapitlet bör efter denna förändring erhålla rubriken 'Om rån och utpressning'.

Frågan i vilken utsträckning straff för utpressning bör stadgas innefattar i huvudsak följande tre spörsmål av beskaffenhet att böra särskilt uppmärksammas, nämligen: 1) huru det tvång skall vara beskaffat som skall kunna giva upphov till ett utpressningsbrott, 2) vilket förmögenhetsresultat som skall erfordras för straffbarhet, samt 3) vilket uppsåt som skall förefinnas hos gärningsmannen.

Beträffande tvångsmedlet må först erinras om de för rån uppställda förutsättningarna, att antingen våld å person eller ock hot som inneburit trängande fara kommit till användning.

Utanför rånstvångets område faller sålunda såsom en första grupp allt annat hot om brottslig gärning än sådant som innebär trängande fara. Till denna grupp hör alltså hot som går ut på omedelbart användande av våld men icke innefattar fara för livet eller för svår kroppsskada, så ock hot om svårare våld vilket icke framstår såsom omedelbart överhängande. Men även hot om vilken som helst annan brottslig gärning faller härunder, t. ex. om frihetsberövande, falskt åtal, ärekränkning, skadegörelse m. m. Otillräckligheten av de å dessa fall tillämpliga stadgandena i 15 kap. strafflagen har förut berörts. Den omständigheten att dessa fall redan nu föranleda straff enligt nämnda kapitel såsom innebärande brott mot annans frihet utgör uppenbarligen intet hinder att, då desamma dessutom ha karaktären av utpressning, överföra dem till förmögenhetsbrotten och bestraffa dem efter en särskild strängare måttstock. Detta synes fastmera vara erforderligt ur såväl principiell som saklig synpunkt. Däremot kunde möjligen ifrågasättas att begränsa utpressningsrekvisitet på så sätt att man, i likhet med den danska strafflagen, medtager endast hot om vissa särskilt angivna brottsliga gärningar av svårare beskaffenhet. För en dylik inskränkning torde dock icke några starkare skäl kunna åberopas. Därest hot om brottslig gärning användes i utpressningssyfte, lärer nämligen detta i stort sett alltid vara av den art att det bör föranleda straff för utpressning. Ett avskiljande av vissa brottskategorier som i regel icke kunna begagnas i tvångssyfte synes i allt fall sakna praktisk betydelse. På grund av nu angivna omständigheter torde till utpressning böra hänföras alla de fall där gärningsmannen såsom medel för framtvingande av förmögenhetsresultatet använder annat hot om brottslig gärning än i 21 kap. 1 § är sagt.

Till en särskild grupp av tvångsmedel kan, såsom förut anmärkts, hänföras hot om visserligen icke brottslig men dock civilt rättsstridig handling. Då sådant hot kommit till användning för framtvingande av orättmätig förmögenhetsfördel, är emellertid att beakta att, därest hotet verkställes, de civila rättsverkningar som äro knutna härtill i de flesta fall synas bereda den angripne tillräckligt rättsskydd. Därest sålunda exempelvis en hyresgäst hotar att icke betala hyra på förfallodagen om icke hyresvärden ombesörjer en reparation som hyresgästen icke skäligen äger fordra, har värden möjlighet att, om hotet verkställes, göra gällande de civilrättsliga anspråk som äro knutna till underlåten hyresbetalning. Enahanda förhållande gäller vid hot om arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, därest densamma är att anse såsom rättsstridig. I detta sammanhang må erinras att jämlikt lagen den 22 juni 1928 om kollektivavtal stridsåtgärd av nyss angivet slag under vissa omständigheter icke får av part vidtagas under den tid kollektivavtalet är gällande samt att vid avtalsbrott skadeståndsskyldighet inträder enligt de särskilda regler som i nämnda lag givas. Ett införande av straff för utpressning skulle f. ö. i många hithörande fall kunna leda till att den straffande myndigheten begagnades som medel för realiserandet av ett rent civilrättsligt anspråk. Till det sagda kommer att den subjektiva beskaffenheten hos gärningsmannen vid användande av hot av detta slag oftast icke är sådan som kännetecknar den typiske utpressaren. I regel torde det nämligen förhålla sig så att angriparens krav härlett sig ur eller haft samband med ett anspråk som för angriparen själv framstått såsom åtminstone moraliskt befogat. På grund härav saknas merendels hos angriparen det motbjudande moment av vinningslystnad och lömskhet som givit utpressningsbrottet dess diffamerande karaktär. Övervägande skäl synas därför tala för att hot av ifrågavarande art icke bör medtagas då det gäller att utforma utpressningsbegreppet.

Såsom tvångsmedel i utpressningssyfte kan slutligen användas hot att företaga en i sig själv tillåten handling. Sådant hot kan vara av en mångfald olika slag, men för det praktiska behovet torde vara tillräckligt att till behandling upptaga följande tre typer, nämligen dels hot att åtala eller angiva någon för begånget brott, dels hot att uppenbara en hemlighet och dels hot att företaga rättsenliga åtgärder av rent ekonomisk natur, vilkas genomförande omedelbart framkallar ekonomisk förlust för annan (strejk, lockout, blockad, bojkott, såvida nämligen icke dylik åtgärd är rättsstridig, uppsägning av fordran eller hyresavtal m. m.).

Vad de nu nämnda typerna angår torde den sistnämnda, som omfattar hot om företagande av rättsenliga åtgärder av ekonomisk natur, icke böra betraktas såsom ett sådant tvångsmedel att dess begagnande skall kunna medföra straff för utpressning. Visserligen har det inträffat fall då hot om företagande av stridsåtgärder av nyss angivna slag använts för uppnående av orättmätiga förmögenhetsfördelar. I dessa fall

torde emellertid vad nyss sagts om den subjektiva beskaffenheten hos angriparen vid hot om rättsstridiga ekonomiska stridsåtgärder äga motsvarande tillämpning.

Beträffande de återstående båda grupperna — hot om åtal eller angivelse för begånget brott samt hot om yppande av hemlighet — lärer någon tvekan icke kunna råda därom att dylikt hot bör straffas såsom utpressning, då det användes för att ernå en orättmätig förmögenhetsfördel. Såsom förut framhållits äro dessa slag av hot kännetecknande för de allmännast förekommande och mest svårartade utpressningsfallen. Spörsmålet rör sig därför här huvudsakligen om den närmare bestämningen av dessa grupper.

Den förra erbjuder härutinnan icke någon svårighet. Den i det remitterade utkastet upptagna bestämmelsen 'hot att åtala eller angiva någon för brott' synes sålunda kunna godtagas för att beteckna nu ifrågavarande fall, nämligen sådana där någon hotar att, på sätt icke enligt lag är straffbart, angiva eller åtala en annan person för brott. Utgör angivelsen eller åtalet varmed gärningsmannen hotar en i och för sig straffbar handling, föreligger uppenbarligen hot om brottslig gärning varom förut talats. För utpressningens rättsliga bedömande är emellertid nu nämnda skillnad icke av betydelse, enär såsom av det följande skall framgå en gemensam straffskala i överensstämmelse med vad utkastet innehåller avses skola gälla för samtliga fall av utpressning oberoende av hotets art.

Även där hotet går ut på att i annan form än genom åtal eller angivelse lämna meddelande om någon för en person i ett eller annat avseende menlig omständighet kan naturligtvis ett verkställande av hotet ofta innefatta straffbar ärekränkning och hotet därmed falla under begreppet hot om brottslig gärning. I många fall kan emellertid straff för ärekränkning icke inträda. Så är exempelvis fallet om meddelandet går ut på att någon begått brott och beskyllningens sanning kan bevisas. Ärekränkning behöver heller icke föreligga om meddelandet rör något som endast är ägnat att skada en persons ekonomiska intresse, t. ex. att vederbörandes ekonomiska ställning är undergrävd. På grund härav måste det anses vara av praktisk betydelse att även fall där hotet går ut på att lämna ett meddelande som icke i sig självt innebär ärekränkning — där hot om brottslig gärning alltså icke föreligger — inbegripas under utpressning. Därest såsom i utkastet skett hotet angives såsom 'hot att om någon lämna meddelande som är menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst', torde därmed hotet erhålla en bestämning varigenom i stort sett hithörande fall av praktisk betydelse komma att bliva straffbara såsom utpressning. Det har av överståthållarämbetet anmärkts att bestämmelsen kunde giva anledning till misstolkning på grund av de motsvarande ordalagen i 16 kap. 8 § strafflagen. Att för tillämpningen av det föreslagna stadgan-

det, i motsats till nyssnämnda stadgande i 16 kap., icke erfordras att meddelandet avser 'gärning eller last' framgår emellertid omedelbart vid jämförelse mellan stadgandena. Det är således tillräckligt att meddelandet rör ett faktum som är menligt i något av de hänseenden som angivits. Beträffande frågan när så skall anses vara fallet torde ledning kunna hämtas från rådande, såvitt känt är enhetliga praxis vid tillämpningen av 16 kap. 8 §. Det kan ur denna synpunkt vara en viss fördel att avfattningen ansluter sig till nämnda lagrum.

Det återstår härefter att överväga huruvida till straffbar utpressning skall hänföras det fall då det använda tvångsmedlet utgöres av hot att lämna meddelande som visserligen icke i och för sig innebär något menligt för vederbörandes ära etc. men dock rör någon omständighet som han kan ha intresse av att dölja. Främst komma härvid i betraktande vissa förhållanden som tillhöra privatlivet. Överståthållarämbetet och Sveriges advokatsamfund ha såsom icke ovanliga exempel härpå åberopat sådana fall då en person, som haft könsförbindelse med den ene kontrahenten i ett förestående äktenskap, i utpressningssyfte hotar att omtala förhållandet för medkontrahenten, eller då någon hotar en gift person att för andra maken yppa en förbindelse som ägt rum före äktenskapet. Det har framhållits att dylika utpressningsförfaranden stundom icke skulle kunna drabbas av påföljd därest tvångsmedlet bestämdes på sätt som i det föregående angivits. Även om någon skillnad mellan dylika fall och de förut behandlade vanligen icke föreligger såvitt angår de subjektiva förutsättningarna för straffbarhet, kan det dock ur andra synpunkter anföras vissa betänkligheter mot den ifrågasatta utvidgningen. Ett hot att meddela något förhållande som icke allmänt eller ens inom vederbörandes egen samhällskrets anses vara för honom förklenligt och som ej heller kan skada hans yrkesverksamhet, synes sålunda mera sällan vara ägnat att förmå den för hotet utsatte till nämnvärda ekonomiska uppoffringar. Utpressaren torde i flertalet fall icke vinna sitt syfte av den anledning att vederbörande icke fäster något avseende vid hotet. Något allmännare samhällsintresse lärer icke kräva att dylika fall beläggas med utpressningstraff. För att såvitt möjligt förbehålla beteckningen utpressning för förfaranden av mera allvarlig natur synes det därför befogat att utesluta fall av hithörande slag. Ett ytterligare skäl härtill är svårigheten att giva dessa fall en bestämning vilken icke föranleder ovisshet och ojämnhet i rättstillämpningen. Erinras må ock att själva lämnandet av meddelanden som röra privatlivet icke enligt svensk rätt, i motsats till vad som gäller i vissa främmande länder, är straffbart såvida icke ärekränkning föreligger.

Med den bestämning som utpressningshotet enligt det föregående skulle erhålla hänföres under stadgandet icke det fall att utpressning riktas mot anhörig till en avliden person genom hot att lämna meddelande som, därest den avlidne levat, skulle ha varit förklenligt för hans medborger-

liga anseende eller som eljest är nedsättande för den avlidnes minne, förutsatt naturligtvis att meddelandet icke kan anses menligt för den anhöriges eget anseende. Kriminalistföreningen har ifrågasatt huruvida icke ett dylikt förfarande borde medföra straffpåföljd i likhet med annan utpressning. Beträffande sådana förfaranden, vilka väl i praktiken icke äro särdeles vanliga, torde kunna anläggas enahanda synpunkter som på de senast berörda fallen, därvid även bör beaktas att svensk rätt saknar bestämmelser om straff för kränkning av död mans ära.

De av advokatsamfundet anmärkta fallen där en person tilltvingar sig en orättmätig förmån mot det att han återkallar en redan gjord angivelse synas icke vara av den praktiska betydelse att de påkalla straffrättslig reglering, i varje fall icke vid en partiell reform av nu ifrågasatt slag. Uppenbarligen föreligga dessutom svårigheter att konstruera dessa fall såsom arter av utpressning, då ju de ekonomiska prestanda här framstå mera såsom gottgörelse för en erbjuden oförtjänt förmån än såsom eftergift för ett psykiskt tvång.

Beträffande förmögenhetsresultatet, d. v. s. effekten av det tvång som förutsättes för utpressning, må följande framhållas.

Bestämmelsen om rån i 21 kap. 1 § strafflagen ansluter sig såvitt angår föremålet för brottet helt till tjuvnadsbestämmelserna i 20 kap. Objektet för rån är således 'gods eller penningar' eller m. a. o. sak av penningvärde. Bestämmelsen i 21 kap. 5 § innehåller en utvidgning av rånsobjektet såtillvida att lagrummet därunder inbegriper även 'skuldebrev, kvittobrev eller annan dylik handling'. Under de nämnda lagrummen kan följaktligen icke hänföras gärning, varigenom någon tvingas att underlåta en handling vars företagande varit rättsligen erforderlig för bevarande av en förmögenhetsrätt eller varigenom någon förmås att företaga en muntlig rättshandling. Ej heller kunna dit hänföras framtvingande av skadegörelse eller handling av rent faktisk natur.

Det remitterade utkastet har i förevarande avseende intagit den ståndpunkt som redan på grund av stadgandets placering i omedelbar anslutning till rånparagraferna ligger närmast till hands, nämligen att begränsa brottsobjektet till gods och penningar samt handling som i 5 § omförmäles. Det torde ock med fog kunna göras gällande att en dylik bestämning i det stora hela motsvarar den föreslagna lagstiftningens syfte att giva myndigheterna medel till straffrättsligt ingripande mot de i praktiken vanliga formerna av utpressning. Att såsom advokatsamfundet i sitt yttrande uttalat den sagda begränsningen av förmögenhetsresultatet till sak eller skriftlig handling skulle lämna en utpressare alltför stora möjligheter att undgå straff för utpressning därigenom att han i stället kunde inrikta sig på förmögenhetsförmåner av annat slag torde svårligen behöva befaras. Omständigheterna lära nämligen endast mycket sällan kunna vara sådana att utpressaren skulle ha möjlighet till eller gagn av att tilltvinga sig något som ej omfattas av det i utkastet

angivna brottsobjektet. En utsträckning av stadgandets tillämplighetsområde beträffande förmögenhetsresultatet måste sålunda anses vara av underordnad praktisk vikt. Och om än principiella skäl för en viss utvidgning kunna anföras, synas dessa i lika mån äga tillämpning på rånparagraferna, vilka dock nu lära böra lämnas orubbade. Det synes således vara befogat att stanna vid den lösning av frågan som utkastet innehåller. Härigenom kommer dessutom det föreslagna lagrummet att på ett naturligt sätt sammansmälta med kapitlets övriga delar.

I utpressningens egenskap av förmögenhetsbrott ligger att dess ekonomiska verkningar skola vara orättmätiga. Utpressning i straffrättslig mening föreligger därför icke, om man genom hot tilltvingar sig betalning för förfallen fordran, kvitto å betalning som eriagts, skälig ersättning för skada som tillskyndats genom brott o. s. v. Såsom orättmätigt torde resultatet kunna betecknas, när något rättsfaktum icke finnes ur vilket det kan härledas såsom en befogad rättslig verkan. Något orättmätigt förmögenhetsresultat föreligger exempelvis icke, om en person som genom brott eller eljest tillfogats skada tilltvingar sig skadestånd, eventuellt också ersättning för anlitande av juridiskt biträde, såvida icke beloppet är oskäligt och målsäganden inser detta. Med hänsyn till svårigheten för målsäganden att bedöma vilket skadeståndsbelopp en domstol i händelse av rättegång skulle komma att tilldöma honom, lärer sålunda straff för utpressning eller försök därtill endast komma att inträda i sådana fall då det som målsäganden erhåller respektive begär är att anse såsom uppenbart oskäligt. Att såsom kriminalistföreningen och advokatsamfundet föreslagit i lagtexten införa en bestämmelse av innebörd att förmögenhetsresultatet i dessa fall skall stå i uppenbart missförhållande till vad som skäligen kunnat fordras synes icke vara av behovet påkallat för att skydda målsägandens legitima intresse.

Emellertid har i det av advokatsamfundet över utkastet avgivna yttrandet ifrågasatts en ytterligare begränsning i fråga om förmögenhetsresultatets bestämmande av innebörd att vid hot om handlingar som i och för sig äro tillåtna, i enlighet med vad som gäller enligt dansk rätt, straff för utpressning endast skulle inträda då förmögenhetsresultatet vore att anse icke blott såsom orättmätigt utan jämväl, med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet, såsom otillbörligt. Advokatsamfundet synes härvid ha haft i sikte — förutom de nyss nämnda fallen där målsägande i sitt krav överskrider gränsen för det objektivt skäliga utan att hans krav dock kan betecknas såsom uppenbart oskäligt — sådana fall där någon verklig rättsgrund visserligen icke föreligger för det framställda anspråket men där likväl särskilda skäl kunna åberopas för straffrihet. Såsom exempel har anförts att en person, som genom ett mot honom begånget brott erhållit fordran på skadestånd men på grund av brottslingens insolvens saknade utsikt att av honom utfå detta, i stället vände sig till en brottslingens släkting och under hot att åtala den

brottslige förmådde släktingen att betala beloppet. För att icke även dylika fall skulle kunna komma att hänföras till straffbar utpressning har advokatsamfundet förordat, att man efter mönster från danska strafflagen skulle upptaga ett stadgande av innehåll att vid hot om åtal eller angivelse för verkligen begånget brott, eventuellt även vid hot om lämnande av vissa andra sanna meddelanden, straff skulle inträda allenast om man använt hotet för att skaffa sig eller annan en vinning som uppenbarligen icke kunde anses skälig med hänsyn till det förhållande som givit anledning till hotets framställande. I samma riktning har länsstyrelsen i Malmöhus län uttalat sig. Kriminalistföreningen har däremot funnit en dylik vag formulering vara för svensk rättsuppfattning mindre tilltalande. — Det synes otvivelaktigt att en brottsbeskrivning sådan som den anförda, vilken helt anknyter straffbarheten till en moralisk värdering av det särskilda fallet, skulle vid brott av förevarande slag te sig främmande för vår uppfattning. Och det kan ifrågasättas huruvida ur praktisk synpunkt något stode att vinna med en dylik formulering; även utan densamma lärer domaren erhålla nödigt utrymme för prövning huruvida omständigheterna i det föreliggande fallet böra leda till straffrihet. Det torde alltså få anses befogat att för straffbarhet uppställa som generellt villkor allenast att det framtvungna förmögenhetsresultatet skall vara orättmätigt.

Kriminalistföreningen har i sitt utlåtande framhållit att förmögenhetsresultatets orättmätighet borde uttryckligen angivas i lagtexten. För egen del har jag ställt mig tveksam till denna fråga men dock stannat för att det bäst överensstämmer med kapitlets redigering i övrigt att icke i beskrivningen av brottsrekvisitet intaga förmögenhetsresultatets orättmätighet. På sätt tidigare uttalats lärer nämligen denna förutsättning ligga innesluten i själva utpressningsbegreppet. I den mån utpressningsobjektet utgöres av skriftlig handling som omförmäles i 21 kap. 5 §, har genom hänvisning i 10 § till nämnda paragraf — vari förutsättes att genom handlingen den rånades eller annans egendomsrätt skulle kränkas — kravet på förmögenhetsresultatets orättmätighet även vid utpressning redan kommit till uttryck. Skulle detta krav uttryckligen angivas i lagtexten även för det fall att utpressningsobjektet utgöres av gods eller penningar, synes konsekvensen fordra att det även införes i kapitlets 1 §, en omredigering utan saklig innebörd som i detta sammanhang icke synes lämplig.

För att rån eller tjuvnad skall föreligga förutsättes i svensk rätt icke blott en kränkning av annans förmögenhetsrätt; brottshandlingen skall därjämte för den brottslige eller annan medföra en förmögenhetsfördel på den angripnes bekostnad. Båda dessa moment skola ingå i gärningsmannens uppsåt vid brottets begående. För utpressning böra samma krav uppställas. Det är således icke nog att gärningsmannen åsyftar att tillfoga en annan person förmögenhetsförlust; även en däremot

svarande ekonomisk fördel för honom själv eller annan måste vara avsedd. Den senare av dessa subjektiva förutsättningar hos brottslingen har i det av professor Thyrén utarbetade utkastet angivits — lika för stöld, rån, utpressning och andra förmögenhetsbrott — såsom 'avsikt att åt sig eller annan bereda orättmätig vinning'. På liknande sätt har uppsåtet bestämts i ett flertal främmande lagar. Då det vid prövning av frågan, huruvida vissa gränsfall äro att betrakta som utpressning eller icke, såsom av det redan sagda framgår ofta just kommer an på om uppsåtet varit av nu angivna art eller ej, skulle det obestridligen inneburit ett förtydligande av lagtexten, om nämnda subjektiva rekvisit där uttryckligen angivits. Emellertid möta häremot samma betänkligheter med hänsyn till kapitlets redigering i övrigt som nyss åberopats mot att i lagtexten uttryckligen upptaga förmögenhetsresultatets orättmätighet. Motsvarande subjektiva rekvisit finnes nämligen icke upptaget vare sig i 1 eller 5 §. Det lärer därför ur redaktionell synpunkt vara riktigast att icke heller upptaga detsamma i 10 §.

I de fall då utpressning lett till åsyftat resultat är av skäl som förut berörts den mot vilken utpressningen riktats ofta nog föga benägen att söka få till stånd något ingripande mot utpressaren. Härutinnan torde knappast kunna förväntas någon egentlig ändring genom utpressningens kriminalisering. Detta förhållande, som helt naturligt i många fall även står klart för utpressaren, förminskar uppenbarligen i ej ringa mån straffbestämmelsernas betydelse såsom medel att förhindra utpressningsbrott. Det är därför av största vikt att straff stadgas för f ö r s ö k till sådant brott. Vetskapen om att straff kan komma att inträda redan på grund av framställande av hot i utpressningssyfte torde nämligen vara i hög grad ägnad att från utpressning avhålla den som eljest kunde vara sinnad därtill. — Överståthållarämbetet har i sitt yttrande ifrågasatt huruvida icke försök till utpressning borde konstrueras såsom ett självständigt fullbordat brott, såsom i dansk rätt är fallet. Denna fråga, som närmast lärer vara av lagteknisk art, torde kunna besvaras med hänvisning till vår gällande strafflags struktur, med vilken bäst synes överensstämma att betrakta brottet som fullbordat först då hotet lett till åsyftat förmögenhetsresultat.

I fråga om s t r a f f e t för fullbordad utpressning har i lagutkastet föreslagits ett minimum av en månads fängelse samt ett maximum av fyra års straffarbete, dock att vid synnerligen mildrande omständigheter bötesstraff skulle kunna ifrågakomma samt vid synnerligen försvårande omständigheter tiden för straffarbetet skulle kunna höjas till sex år. Vad sålunda föreslagits har icke föranlett erinringar i vidare mån än att advokatsamfundet ansett att bötesstraff borde ingå i den normala straffskalan samt att kriminalistföreningen funnit det icke vara erforderligt att maximum bestämdes högre än fyra år ens vid synnerligen försvårande omständigheter. Båda anmärkningarna åsyfta sålunda, ehuru i olika

avseenden, en mildring av straffskalan. Beträffande minimum synes dock utpressningsbrottets allmänna karaktär tala emot införandet av bötesstraff i den för normala fall avsedda latituden. Advokatsamfundets yrkande i denna del har i viss mån anknutits till samfundets förslag att till det straffbara området hänföra utpressning som skett medelst hot att röja förhållanden som angå privatlivet. Såsom förut utvecklats har emellertid en dylik utvidgning ansetts icke böra ske. Vad sedan angår maximistraffet må särskilt framhållas det av erfarenheten bestyrkta förhållandet att de ekonomiska konsekvenserna liksom även det psykiska lidandet ofta äro för utpressarnas offer synnerligen allvarliga. Likaså kan tvångsmomentet i och för sig vara av betydande svårhetsgrad. Den normala strafflatituden synes följaktligen böra utsträckas till straffarbete intill fyra år. Men för särskilt svåra fall, vilka enligt vad inledningsvis omnämnts icke äro alldeles sällsynta, torde möjlighet böra hållas öppen att ytterligare höja straffet. Detta torde även få anses påkallat med hänsyn till eventuella fall av iteration samt till den kategori som utövar utpressning yrkes- eller vanemässigt. Det synes därför befogat att såsom maximum vid synnerligen försvårande omständigheter fastställa straffarbete i sex år.

Försöksstraffet skulle enligt utkastet utgöra lägst böter och högst straffarbete i två år. Överståthållarämbetet har uttalat sig för en skärpning såtillvida att böter skulle förbehållas fall då omständigheterna äro synnerligen mildrande. Kriminalistföreningen har å sin sida föreslagit fastställande av maximistraff vid synnerligen försvårande omständigheter till fyra års straffarbete, men har i övrigt godtagit utkastets ståndpunkt i fråga om försöksstraffet. Övervägande skäl synas tala för den av kriminalistföreningen anförda meningen. En ändring i utkastet i denna del bör därför vidtagas.

Till följd av det i utpressningsbrottet ingående tvångsmomentet måste understundom konkurrens komma att föreligga med 22 eller 23 § i 15 kap. strafflagen. Tillämpning av nämnda lagrum är dock i sådana fall utesluten. Enligt lydelsen av 22 § kan densamma nämligen tillämpas allenast då där avsedd gärning icke är särskilt belagd med svårare straff; och straffskalan föreslås i den ifrågasatta utpressningsbestämmelsen, såsom framgår av det föregående, skola bliva avsevärt strängare än i 15 kap. 22 §. Av 23 § framgår likaledes att densamma icke kan komma att tillämpas på utpressningsfall där hot om företagande av brottslig gärning använts som tvångsmedel.

Ett förfarande som skulle komma att hänföras till straffbar utpressning, därest bestämmelsen härom erhåller det innehåll som förut angivits, skulle i vissa fall samtidigt kunna vara att anse som sådan kvalificerad stöld som omförmäles i 20 kap. 4 § 6 mom. strafflagen. Detta är fallet om gärningsmannen under användande av 'ringare skräckmedel eller hot än att gärningen till rån hänföras kan' tvingar någon att utlämna

gods eller penningar. Enligt utkastets avfattning ('där ej gärningen skall såsom stöld anses') skulle straff för utpressning i dylikt fall icke ifrågakomma. I denna del har av överståthållarämbetet anmärkts att vad sålunda föreslagits syntes kunna leda till mindre tilltalande konsekvenser; utpressning som verkställts medelst hot av nyss angivna slag skulle nämligen, därest omständigheterna vore synnerligen försvårande, likväl icke kunna komma att straffas så strängt som utpressningsparagrafen för sådana fall skulle medgiva. Det må emellertid erinras att försvårande omständigheter av det slag som stundom föreligga vid utpressning av chantagetypen — de utpressade beloppens storlek, långvarig själslig tortyr etc. — svårligen kunna tänkas äga motsvarighet vid brott som äro att hänföra under 20 kap. 4 § strafflagen. Dessutom bör märkas att det i sistnämnda lagrum stadgade maximum av fyra års straffarbete kan jämlikt återfallsbestämmelserna i 20 kap. väsentligen överskridas vid upprepad brottslighet. Några praktiska olägenheter synas därför icke vara att befara, därest gärning som avses i nämnda lagrum undantages från den nu ifrågasatta bestämmelsens tillämpningsområde.

Med hänsyn till utpressningsbrottets karaktär synes det uppenbart att påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen bör inträda för en utpressare som ådömes så högt straff att dylik påföljd enligt nämnda lagrum kan ifrågakomma. Bestämmelse härom bör intagas i den mot nuvarande 10 § svarande 11 §.

Det må anmärkas att 9 § i 21 kap. strafflagen, som reglerar vissa frågor rörande delaktighet i rån, bör i första punkten undergå viss jämkning, enär ett bibehållande av den nuvarande lydelsen efter orden skulle medföra att stadgandet bleve tillämpligt även för utpressning.

Av utpressningsbrottets egenskap av grovt förmögenhetsbrott torde böra följa att detsamma skall höra under allmänt åtal. Att låta den offentliga åtalsrätten bliva beroende av målsägandens angivelse skulle i alltför hög grad minska den föreslagna lagstiftningens effektivitet. En dylik begränsning i allmän åklagares talerätt förekommer — med undantag för vissa utpressningsfall enligt norsk rätt — icke heller i de utländska lagarna.

Den olägenhet som består däri att genom rättegång mot en utpressare ökad offentlighet gives åt de förhållanden vilka målsäganden velat dölja böra emellertid i möjligaste mån förebyggas. Härvid erbjuder sig möjligheten att berättiga domstolarna att handlägga mål om utpressning inom stängda dörrar, då framställning därom göres av målsäganden eller rätten eljest finner det lämpligt. Stadganden av sådan innebörd ha som bekant tidigare givits i fråga om äktenskapsmål, mål om faderskap och underhållsskyldighet till barn utom äktenskap, mål om äktenskaplig börd samt mål om omyndighetsförklaring eller sådan förklarings hävande. Även lagen den 22 juni 1918 om villkorlig straffdom medgiver domstolen för visst fall en motsvarande rätt. Bestämmelser av

angivna slag rörande mål om utpressning synas böra erhålla sin plats i en särskild lag av enahanda innehåll som förut omförmälda, inom departementet upprättade utkast i ämnet.»

Föredraganden uppläser härefter förslag till dels *lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen* dels ock *lag om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning* av den lydelse bilaga[1] till detta protokoll utvisar samt hemställer att lagrådets utlåtande över förslagen måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

---

[1] Det senare lagförslaget, vilket är lika lydande med motsvarande vid propositionen fogade lagförslag, har här uteslutits.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen.

Härigenom förordnas *dels* att överskriften till 21 kap. strafflagen skall lyda som nedan sägs, *dels* att 9 § i kapitlet skall erhålla nedan angivna ändrade lydelse, *dels* att nuvarande 10 § i kapitlet skall med nedan angivna ändrade lydelse betecknas 11 §, *dels ock* att i kapitlet skall införas en ny paragraf, betecknad 10 §, av den lydelse nedan sägs:

21 KAP.

Om rån och utpressning.

9 §.

Har någon för delaktighet i brott, som ovan i detta kapitel nämnt är, gjort sig skyldig till straff efter 3 kap. 4 §; då må det straff ej lägre sättas, än till straffarbete i två månader. Om sådan delaktighet i rån, som i 20 kap. 12 § om stöld sägs, vare lag, som där stadgat finnes.

10 §.

Avtvingar man annan gods eller penningar eller handling, varom i 5 § förmäles, genom annat hot om brottslig gärning än i 1 § är sagt, eller medelst hot att åtala eller angiva någon för brott eller att om någon lämna meddelande, som är menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst, straffes, där ej gärningen skall såsom stöld anses, för utpressning, med fängelse eller straffarbete i högst fyra år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må tiden för straffarbetet till sex år höjas; äro de synnerligen mildrande, må till böter dömas.

Har någon gjort försök till utpressning utan att brottet till fullbordan kommit, straffes högst med straffarbete i två år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till straffarbete i högst fyra år dömas.

11 §.

Den, som gjort sig förfallen till straff efter 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 eller 8 §, skall ock dömas till påföljd enligt 2 kap. 19 §. Lag samma vare, om någon efter 9 eller 10 § gjort sig förfallen till straffarbete i minst sex månader.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 22 december 1933.

Närvarande:

justitieråden ALEXANDERSON,
EKLUND,
regeringsrådet ASCHAN,
justitierådet GREFBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 8 december 1933, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen; samt
2) lag om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Maths Heüman.

Förslagen föranledde följande yttranden.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen.

10 §.

Justitierådet *Alexanderson*, med vilken justitierådet *Eklund* instämde:

Av uttalande i remissprotokollet framgår att paragrafen är avsedd att tolkas sålunda, att avsikt att åt sig eller annan bereda orättmätig vinning erfordras för att förfarande skall vara straffbart såsom utpressning eller försök därtill. Saknas åter sådan avsikt, blir förfarandet efter omständigheterna — särskilt det använda tvångsmedlets beskaffenhet — antingen straffbart endast enligt stadganden i 15 kap. strafflagen eller ock helt straffritt. Anledningen till att lagtexten likväl icke giver uttryck för nämnda förutsättning har närmast varit av lagteknisk natur. Man har ansett att då i lagens beskrivning å rån samma förutsättning ej är uttalad, utan underförstådd, konsekvensen borde bliva att sammalunda förfares i fråga om utpressningsbrottet.

Detta skäl synes mig dock ej böra tillmätas avgörande betydelse. Att i rånarens uppsåt ingår beredande av orättmätig vinning står ju alltför fast i rättsuppfattningen för att denna skulle kunna rubbas och missledas

därigenom att lagen uttryckligen nämner detta moment i uppsåtet vid sin beskrivning å utpressning, ehuru det förbigåtts med tystnad i stadgandena om rån. Å andra sidan synes man i fråga om utpressning icke böra nöja sig med att, såsom i remissprotokollet sker, hänvisa till att förmögenhetsresultatets orättmätighet ligger innelyckt i själva utpressningsbegreppet. Vad detta begrepp är avsett att innebära, sådant det nu som en nyhet införes i svensk straffrätt, torde just i förevarande avseende böra i lagen angivas, till förekommande särskilt därav att brottsbegreppet i den icke lagfarnes föreställning får en vidare omfattning än fallet är och i följd därav fullt tillåtliga underhandlingar och uppgörelser få över sig ett falskt sken av brottslighet.

Kriminalistföreningen har hemställt att i lagtexten uttryckligen såsom brottsrekvisit upptages att avtvingandet tillskyndar förmögenhetsförlust samt vidare att målsägande ej för hot med åtal eller angivelse straffas i annat fall än då resultatet står i uppenbart missförhållande till vad han skäligen kunnat fordra. Det vill synas som om bland annat de syftemål föreningen härvid fullföljer skulle kunna på enklaste sätt och dock tillfredsställande uppfyllas, om paragrafens inledningsord finge lyda exempelvis sålunda: Avtvingar man någon, sig eller annan till orättmätig vinning, gods eller penningar o. s. v. Då med denna lokution orättmätighet erfordras såväl i det objektiva resultatet som i gärningsmannens uppsåt, torde en sådan bestämmelse icke drabbas av den invändning, som kriminalistföreningen med visst fog framställt mot en i dansk lag använd formulering.

11 §.

Lagrådet:

Sedan dödsstraff för brott mot 21 kap. icke längre är för något fall stadgat, lärer intet hinder förefinnas att giva bestämmelsen om påföljd enligt 2 kap. 19 § samma enkla lydelse som i exempelvis 20 och 22 kapitlens slutparagrafer. Då flyttning under nytt paragrafnummer nu sker, hemställes att sådan jämkning i samband härmed vidtages. Därav betingas ändrad redaktion även av förslagets ingress, åt vilken emellertid i allt fall lämpligen bör givas en enklare avfattning.

Förslaget till lag om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning.

Lagrådet lämnar förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 december 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler lagrådets den 22 december 1933 avgivna utlåtande över de den 8 december 1933 till lagrådet remitterade förslagen till *lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen* och *lag om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Två av lagrådets ledamöter hava förordat sådan avfattning av den ifrågasatta nya 10 §, att redan av ordalagen otvetydigt skulle framgå att för dess tillämplighet erfordras såväl att gärningsmannen handlat i uppsåt att bereda sig eller annan orättmätig vinning som ock att vid fullbordad utpressning orättmätighet skall föreligga även i det objektiva resultatet av utpressningsförfarandet. Då lagförslaget remitterades till lagrådet gav jag i mitt yttrande till remissprotokollet uttryck åt en viss tveksamhet huruvida en dylik redigering vore tillrådlig med hänsyn till den bristande överensstämmelse i redaktionellt avseende som därigenom skulle uppstå mellan de olika lagrummen i 21 kapitlet, men framhöll samtidigt betydelsen av ett förtydligande av lagtexten i den antydda riktningen. Då nu två lagrådsledamöter funnit nämnda betänkligheter icke böra tillmätas avgörande vikt, anser jag mig böra ansluta mig till den av dessa ledamöter uttalade meningen i fråga om paragrafens avfattning. Den av dem föreslagna ändringen i paragrafens inledningsord har fördenskull vidtagits.

Vad lagrådet hemställt i fråga om ändrad redaktion av 11 § och av förslagets ingress har jag ansett böra vinna beaktande och har i enlighet därmed vidtagit ändringar i dessa delar av förslaget.»

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga ifrågavarande båda lagförslag, det ena jämkat i enlighet med vad nu anförts.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till nästkommande års riksdag skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.